

BEŞPARMAK OLGUSU VE KIBRIS

Rıdvan ÖZTÜRK*

Özet

Kıbrıs, Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Bu adanın kuzeyinde Girne dağlarının Girne Boğazı ile Mersinlik Boğazı arasında bulunan kısmına Beşparmak Dağları denir. Girne Dağları üzerinde beş parmağa benzeyen görüntüsü ile taç gibi duran Beşparmak Dağı, Kıbrıs coğrafyasındaki yeri gibi, Kıbrıs Türk kültüründe de belirgin bir yer tutmaktadır.

Beşparmak adı Ortaasya'dan Kafkasya'ya, Kafkasya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Kıbrıs'a uzanan coğrafyada birçok yerde kullanılmıştır. Kıbrıs'ta da bir dağa verilen bu ad, Türk kültürünün ortaklığını göstermesi açısından önemlidir. Bu yazıda, Beşparmak Dağının genelde Türk kültürü, özelde Kıbrıs Türk kültüründeki yeri üzerinde durularak, çağdaş Kıbrıslı Türk şairlerinin eserlerinde kazandığı anlamlara dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kıbrıs, Beşparmak, Kıbrıs Türk Şiiri, toponomi, yer adı

BEŞPARMAK PHENOMENON AND CYPRUS

Abstract

Cyprus is the third biggest island in the Mediterranean. The area between the Girne and Mersinlik Gorges in the northern part of the island stands Beşparmak mountain. Beşparmak mountain with an appearance like five fingers looks like a crown. Beşparmak mountain has a significance not only in the geography of Cyprus but in its culture as well.

The name Beşparmak has been used in many countries including the geographical regions stretching from the Middle East to Cavcacia, from Cavcacia to Anatolia, from Anatolia to Cyprus. This name, given to a mountain in Cyprus as well, has a significance with regard to its connotation of common Turkish culture.

In this paper, the importance of Beşparmak in the Turkish culture general and in the culture of Cyprus specifically have been stated, the meanings it has in the works of the Cypriot poets have been pointed out.

Key Words

Cyprus, Beşparmak, Turkish poems of Cyprus, toponomy, placename.

---

* Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Öğretim Üyesi.

Giriş

Kıbrıs, Sicilya ve Sardinya adalarından sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasını oluşturur. Bu adanın kuzeyinde coğrafi şekil bakımından Girne Dağları hemen göze çarpar. Koruçam Burnundan başlayıp Büyükkonuk Köyünün batısına kadar uzanan ve kuzey-güney yönlü üç boğazla dört eşit parçaya bölünmüş olan Girne Dağlarının, Girne Boğazı ile Mersinlik Boğazı arasında bulunan kısmına Beşparmak Dağları denir (Özatenç 20). Beşparmak Dağları şekil itibariyle yanyana bitişik beş parmağa benzeyen bir görüntüye sahiptir. Bu özelliği ile Girne Dağlarının üzerinde taç oluşturan özel bir görünümü vardır. Adanın coğrafi yapısında böyle önemli bir yeri olan Beşparmak Dağının Kıbrıs Türk Kültürüne de aynı ölçüde yansıdığını söylemek mümkündür. Bu yazıda; Beşparmak ismi ve bu isim etrafında oluşan olgulardan hareketle Beşparmak Dağının genelde Türk Kültürü, özelde Kıbrıs Türk Kültüründeki yeri üzerinde durulmuş ve çağdaş Kıbrıs şairlerinin eserlerinde kazandığı anlamlara dikkat çekilmiştir.

Beşparmak adı üzerine

Yer adları incelendiğinde sayıların birleşik teşkil ettiği yer adlarına sıklıkla rastlanmaktadır. Bu birleşiklerdeki sayılar çoğunlukla, Türk kültüründe belli bir yeri olan üç, beş, yedi, dokuz ve kırk gibi sayılardan oluşmaktadır. Örnek olması açısından Anadolu'daki yer adlarından içinde beş sayısını bulunduran köy, belde ve ilçe adlarını şöyle gösterebiliriz:

Beş (ağaç, ağıl, atlı, bıçak, bölük, bucak, budak, çatak, dam, değirmen, deli, dere, dut, elma, en, enli, evler, göze, ışıklı, kardeş, karış, kavak, kaya, kaynak, kılıç, kız, konak, koz, köprü, kuyular, oba, ocak, oluk, ören, parmak, pınar, pınarlar, saray, taş, tepe, yol.)
(Gülensoy 7).

Bu durum aslında sadece Anadolu ile de sınırlı değildir. Anadolu dışındaki diğer Türk ellerinden Kazakistan'da "Beşoba, Beştepe, Beştamak", Kırgızistan'da "Beşbadam", Özbekistan'da "Beşkent",

Yakutistan'da "Beştayak" ve Uygureli'nde "Beştoğrak" gibi adlar, yer adları olarak kullanılmaktadır (Yurtsever 43-44).

Beşparmak adının ortaya çıkmasında sayının ve görüntünün etkisi açıktır. Kıbrıs'ta Beşparmak adının verildiği tepe, bitişik beş ayrı tepeden oluşmuştur. Bu tepeler görüntü itibariyle de, bitişik beş parmağı andırmaktadır. Kıbrıs'tan çok uzakta Özbekistan'da Beşparmak adı verilen kayalarda da aynı görüntünün ve sayının varlığını öğreniyoruz. Çağdaş Özbek şairi Azim Süyün, büyüdüğü yeri anlatırken, benzeri bir tasvir ortaya koyar:

"Men cänubdän Zäräfşän vâdisi bilän, şärqdän Sängzär dâryâsi vâdisi vä şimâldän Qızılqum çölläri bilän çegärälängän Nurätä tizmä tağläriining kättä bir dârâsidä hävâ âçiq künläri Qaraqçı tağ tepäsidän beş xancärdäy yärqıräb körinädigän Beşpärmâq qâyäläriining Sämärqand täsärrufi täräfidäki suv aqımı boyläb cäyläşgän Näkürt qışlâğidä ösgänmän" (Süyün 5)^{*}

Özbekistan'dan başka Azerbaycan'da ve kuzey Kafkasya'da da Beşparmak adı verilen yer adları bulunmaktadır. Azerbaycan'da Kafkas Dağlarının Bakü'nün kuzeyindeki Deveci bölgesinde Hazar Denizine yaklaştığı yerde yine beş parmak şeklindeki tepeye "Beşbarmak" denilmektedir. Kuzey Kafkasya'da ise, "Pyatigorsk" adlı bir yer bulunmaktadır. Rusça olan bu kelime (pyat' "beş", gora "dağ") "beş dağ" anlamına gelmektedir. Bölgede yaşayan Kumuklar bu yere "Pyatigorsk" değil, "beşparmak" demektedirler. Bu yer adının anlamının, büyük ölçüde korunarak Rusça'ya çevrildiği anlaşılmaktadır.^{**} Türk dünyası

* Ben güneyden Zerefşan vadisi ile, doğudan Sengzar ırmağı vadisi ve kuzeyden Kızılqum çölleri ile sınırlanmış olan Nurata sıra dağlarının büyük bir deresinde hava açık olduğu günlerde Karakçı dağı tepesinden beş hançer gibi parlayıp görünen Beşparmak kayalarının Semerkant tarafındaki su boyunca yerleşmiş olan Nekürt köyünde büyümüşüm.

** Bu bilgiler, Azeri Türkü olan ve bu bölgeyi iyi bilen Doç.Dr. Vugar Sultanov tarafından verilmiştir.

coğrafyasında ayrıntılı bir gözlem yapılacak olursa, aynı ad ile adlandırılmış başka yerlerin de ortaya çıkması muhtemeldir.

Anadolu'da da, Van'ın Gürbulak ilçesine bağlı Aşağı Beşparmak ve Yukarı Beşparmak köylerinde olduğu gibi, Beşparmak adının yer adı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ancak bunun yanı sıra, diğer bazı Türk ellerinde görüldüğü gibi Anadolu'da da, bir tepeye veya dağa bu ad verilmiştir. Muğla iline bağlı Bodrum'a giderken Bafa Gölünün hemen kıyısında Beşparmak Dağı bulunmaktadır. Bu dağlar arasındaki şekil olarak benzerliğin yanısıra, onların bir akarsuya (Özbekistan), göle (Türkiye) veya denize (Kıbrıs) bakması da ilgi çekici bir durumdur. Tarihî kronoloji ve göç yolu açısından baktığımızda, Türk insanının yerleşme güzergahında kültür taşıyıcılığı ve yaşatıcılığı açısından bir devamlılık, bir beraberlik gösterdiğini belirlemektedir.

Beşparmak Dağı Efsanesi Üzerine

Türk kültüründe benzerlerinden farklı özelliği olan dağ, taş, ağaç ve benzeri nesnelere yapısını ve kaynağını açıklamak için bazı efsaneler yakıştırıldığı bilinmektedir. Türk insanının eski inanışının bir yansıması olan bu anlayışta; taş, toprak ve benzeri cansız nesnelere ve insan dışı canlılara ruh verme ve onlarla bütünleşme vardır. Bu bütünleşme anlayışının yansıması olarak çeşitli şekil değiştirme motifleri ile karşılaşırız. Bunları şöyle sınıflandırabiliriz: Taş kesilme; hayvana dönme; bitkiye dönme; dağa, tepeye ve toprağa dönme; denize, göle, nehre ve pınara dönme; uzay cisimlerine dönme; tabiatüstü varlıklara dönme tabiat hadiselerine dönme, madene dönme ve insana dönme (Ergun 175-183). Bu şekil değiştirme motifleri içerisinde dağa, tepeye ve toprağa dönme motifi yaygın olarak görülmektedir. Türk dünyasında Altay, Kazak, Kırgız, Azeri, Özbek, Uygur, Tatar, Hakas ve Başkurlara ait efsanelerde bu motif işlenmiştir. Bunların dışında benzer şekilde Anadolu'da Ağrı, Iğdır, Erzurum, Elazığ, Tunceli, Van, Gaziantep, İçel, Nevşehir, Kayseri, Ankara ve Çorum bölgelerinde de bu motifin işlendiği efsanelere rastlamak mümkündür (Ergun 327-323).

Efsanelerde, dağa, tepeye ve toprağa dönmenin sebeplerinden biri olarak aynı kıza âşık olan iki gencin veya kardeşlerin kavga etmesi ve

bunun sonucu olarak dağa, tepeye dönme önemli bir yer tutmaktadır. Bir kıza âşık olan gençlerin tepeye dönmesine ait efsanelere Elazığ ve Tunceli’de rastlanmaktadır (Ergun 330). Türk Dünyası efsanelerinde şekil değiştirme motifi üzerinde araştırma yapan Ergun’un inceleme alanı içine dahil etmediği Kıbrıs’ta da böyle bir efsane bulunmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi özellikle Kuzey Kıbrıs’ın sembolü gibi görülen Beşparmak Dağının oluşumunun benzer bir efsanesi anlatılır. Bu efsanede de, genel hatları itibariyle tüm Türk dünyasında görülen “aynı kıza âşık olan iki gencin kavga etmesi ve dağa dönmesi” motifi vardır:

“Rivayet ederler ki bir zamanlar Kıbrıs’ta güzeller güzeli bir kız varmış. Buna âşık iki de genç. Gençlerin biri her yönü ile iyi, dürüst, cesur, yakışıklı... Diğeri de tam aksi. Kötü kalpli, kalleş. Kendine özgü güçlü yanları da varmış. Ama kıızı kim alacak? Konuşup anlaşmışlar ve bir bataklık kenarında dövüş yapmaya karar vermişler. Kararlaştırdıkları gün gelip çatmış, dövüş başlamış. Fakat kılıç kullanmakta ikisi de usta. Bir ara kötü huylu âşık iyi huylu olanı yaralamış. İyi huylusu yaralı arslanın yaptığı gibi daha da yırtıcı olmuş. Kendini yaralayana bataklığın ortasına doğru sürmüş ve onu orada haklamış. Ama kendi de kan kaybettiği için mecalsiz düşmüş. Bataklık onu da içine çekmeye başlamış. Başı gömüldüğü halde kılıcı tutan kolu hala havada imiş. Sonra kılıç elinden düşmüş. Bileğine kadar gömülünce taş kesilmiş ve aynı anda bataklık yükselip dağ olmuş. En üstte de açılmış bir elin sıralı beş parmağı çok seçik görülüüyormuş. Güzellik için, sevgi için yapılan bu dövüş dünya durdukça unutulmasın diye.” (Yorgancıoğlu 86-87)

Kıbrıs Türk şiirine Beşparmak’ın yansıması

İnsanın dış dünyası ile iç dünyası arasında kurduğu paralellikler, onun vücuda getirdiği eserlere de tabii olarak yansımaktadır. Kıbrıs Türk şiirinin ele aldığı, faydalandığı temalar içinde “beşparmak” önemli bir yer tutmaktadır. Modern şiirde olduğu gibi, halk şiirinde de “beşparmak” temi kullanılmıştır.

*Beşparmak dağı sıra
Ot sarılmış mısıra
Ben gurbete düşeli
Ayşemi kimler sara
(Yorgancıoğlu, 404)*

*Çıkdım Beşbarmak Dağı 'na
Aman aman
Garı dizleye dizleye
Yüreğim göz göz oldu
Aman aman
Yarı gözleye gözleye
(Yorgancıoğlu, 406)*

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, Halk Edebiyatının mani ve türkü formlarında “beşparmak” motifine yer verilmiştir. Yine bu örneklerle dikkat edilecek olursa, bunların Anadolu’da söylenen varyantları hemen çağrışım yapar. Yaygın kalıpların çeşitli bölgelerde şahıs ve mekan adları değiştirilmek suretiyle kullanılmasına Halk Edebiyatında, özellikle mani ve türkü formunda sıklıkla rastlanılmaktadır. Yukarıdaki ikinci örneğin,

*“Çıktım Kozan 'ın dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi”*

şekli Anadolu’da bilinmektedir. Tıpkı yer adlarının taşınması gibi, bir kültür ifade vasıtası olarak yaygınlaşmış nazım türlerinin kalıp formlarının da taşındığı, bu örnekten anlaşılmaktadır. Kıbrıs’a yapılan göçlerin Konya, Karaman merkezli olmak üzere, doğuda Gaziantep ve Kahramanmaraş’tan başlayıp, batıda Çanakkale’ye kadar çizilen bir çizginin alt kısmındaki coğrafyadan olduğu bilinmektedir (Öztürk 103). Türküde geçen “beşparmak” adı Özbekistan’dan Kafkas bölgesine, oradan da Anadolu’ya taşınmış bir yer adı özelliğini göstermektedir. Dağın şekil özelliği ön plânda olduğu için “beşparmak” adı verilmiştir.

Yine Anadolu'dan (Kozan/Adana) getirilen bir türkü de, yeni mekana, yeni şartlara uyarlanarak kelime değişikliğine gidilmiş; "Kozan" yerine "Beşparmak" yerleştirilmiştir. Kıbrıs'ın coğrafi iklim özellikleri göz önüne alındığı zaman, türkünün Anadolu'dan getirildiği hemen ortaya çıkar. Zira Beşparmak Dağına karın yağdığı pek görülen bir hadise değildir. Hele hele diz boyu karın yağdığı vaki değildir. Ama Toroslara, Kozan'a diz boyu karın yağması hiç de yadırganmayacak bir durumdur.

Halk şiirinin dışında, yeni şiirde de "Beşparmak" dağı, duygularını ve düşüncelerini ifade ederken sık sık kullanmışlardır. Şair toplumun nabzını tutan kişidir. Yeri geldiği zaman o nabzın atışını duyurur, yankılandırır. Kıbrıslı Türklerin azımsanamayacak bir kısmı (İki yüz bin kişi olarak tahmin edilmektedir.) bugün İngiltere'de yaşamaktadırlar. Adanın İngiliz yönetimi sırasında, İngiliz vatandaşı kabul edilmiş olan bu insanların yurt özlemleri bir türlü dinmemiş; gittikleri bu yeni coğrafya, asıl yurtlarının yerini dolduramamıştır. Bu özlemi, bu yeni yeri yurtsınamamayı en güzel şekliyle Girmeli şair Osman Türkay'ın şiirlerinde görürüz.

*Öf-f-f, bıktım be artık
Bıktım usandım şu Taymis'in sisinden
Motor gürültüsünden, kadın sesinden
Gözümde tütüyor gayri Kıbrıs'ım
Gözümde tütüyor yüce Beşparmak
(Fedai, 320)*

Bıkkınlığın, usanmışlığın yerini başka dizelerde Kıbrıs'a özlemin aldığını görülür. Türkay'ın şiirlerinde, Kıbrıs ile ilgili yer adları arasında "Beşparmak" adı hemen dikkati çekmektedir. Yine şu dizelerinde de Girne, Lefkoşa ve Mağusa ile birlikte "Beşparmak"ın da sıralanmış olması, hatta sıralamada şehirlerden daha önce verilmiş olması ilgi çekicidir:

*Hani o doğduğum şirin köy
Nerede ömrümün Beşparmak Dağları
Nerede benim Girne 'm, Lefkoşa 'm, Mağusa 'm
(Türkay, 30)*

Bu özlem, şairi düşlerinde de rahat bırakmamaktadır. Düşüne giren “Beşparmak”; hayalini süsleyen ise Kıbrıs’ın yerleşim yerleri, taşı, toprağı ve ovasıdır. Bu düşünüyü, hayalini süsleyen unsurlar Anadolu ve Kıbrıs bağlamında o kadar bütündür ki, şair kendisini Çukurova ile Meserya arasında bir ayrımsızlıkta bulur:

*Yıllarca düşüme girdi yüce Beşparmak
Yıllarca gönlümde yattı Trodos
Dağ dağ, ova ova, çatlak tohum
Umutlar boyunca yeşerdi toprak
Dedim ki nasıldır şimdi Limasol
Nasıldır Girne, Larnaka, Baf
Yoksa bir uzun uykuda mı
Hisarlar koynunda Lefkoşa
Tarih Mağusa
Saydım ki her bahar, her yaz
Bir köy düğününde
Ya Meserya 'da, ya da Çukurova 'daydım
(Türkay, 31)*

Düşler bir gün gerçek olur. Sevgili, hayal ve düş kisvesinden bir an gelir gerçek kisvesine bürünür. Yine Türkay’ın dizelerinde duygular dalgalanır, coşar, bir haykırış, bir çığlık olup yükseliverir; ayrılığın imkansızlığını anlatırcasına:

*Kendimi boşluklara bırakıp haykırmak geçiyor içimden
Beşparmak, beşparmak
Bizim beşparmak
Etten nasıl ayrılır tırnak
İşte karşımdasın çiçekli bir dal gibi
Ufku bir uçtan bir uca kuşatan hilal gibi
(Türkay 2000, 224)*

Ayrılığın acısını bilenler kavuşmanın tadını sonsuzlandırmak isterler. Hep orada, onunla kalmak isterler. Etten tırnağın ayrılmadığı gibi, insandan da mekanı ayırmak olmaz. Mekan da ancak insanla bir anlam kazanır. Lefkeli şair Meral Kaşif'in dizelerinde de bu bütüncülleşmeyi görmek mümkün:

*Beşparmak dağlarının eteğine
Demir atasım gelir her mevsim
Seni de nerede isen arar bulurum.
Kocaman bir dağ gibi
Çöküp gider her mevsim
Sana doymadan
Yollarımız yine ayrılır
Dağ başları duman duman olur*

.....

*Beşparmak dağlarından ılık bir rüzgar essin,
Rüyalarım savursun seni*

.....

*Beşparmak dağlarının eteğine
Demir atayım her mevsim, seni bulayım oralarda
(Fedai, 408)*

Beşparmak, her ne kadar taştan da olsa, taş yürekli değildir. Bunca coşkuya, ilgiye ve sevgiye kayıtsız kalamaz. Bir ürperme sarar dağı, taşı, denizi; tıpkı sardığı gibi bedenimizi. Gazimağusalı şair Oktay Öksüzoğlu da, sanki kendi ruh haletinin yansımasını dağda, taşta, Beşparmak'ta görmek ister gibidir:

*Kuzeyden esen yeller okşarken Beşparmağı
Girne sahillerinde bir sarsıntıdır başlar
Kayalar dile gelir şaşirtir koca dağı
Bir tatlı içlenişle
Ferah yamaçlar....
Umut bakan göklerde bayraklaştı şehitler
Bu soğuk doruklarda
Her yiğit tunçtan heykel
Sonsuzluk dar Türklüğe
Beşparmak zafere el.
(Fedai, 378)*

Beşparmak'a ad verilirken onun ele benzemesi, bir elin beş parmağına benzemesi asıl rolü oynamıştı. Güzellik için, sevgi için yiğitçe yapılan dövüşü sembolleştiren Beşparmak, son dönemde zafere uzanan el olur, güven veren el olur. Zulme karşı isyan ettiren duyguların dayanağı olur. Sırtımızı dayayacağımız emin bir mekan olur. O rahatlığı duyan Lefkoşalı şair Barış Burcu da, sırtını Beşparmak'a vererek hayallere dalmıştır:

*Yeşil hattayım.
Sırtımı Beşparmağa vermiş
Küçükken oynadığım
Beyazlığa bakıyorum...*

*O kadar güzel ki...
Trodos beyazlar giyinmiş
Kolumdaki nişanlım sanki.
(Yılmaz, 140)*

Böyle bir güce sırtını dayayanlar elbette huzur ve güven içindedirler. Beşparmak Dağı sanki bir ana kucağı gibidir. Lefkeli şair Urkiye Mine Balman'ın dizelerinde de, ananın yavrusunu sarıp sarmaladığı gibi, Beşparmak Dağı da Kıbrıs'ın "şehir"i olarak nitelendirilen başkent Lefkoşa'yı öylesine kucaklamış gibidir, gözetip kollamaktadır:

*Burası Lefkoşa'dır
Bir masal havası içinde
İnce minareleri
Hanları, çeşmeleri
Beşparmağın kucağında
Bir Türk şehri
(Yılmaz, 54)*

En kıymetli sırlar, hazineler ona teslim edilmiştir. Beşparmak Dağı şair için bir sırdaş, bir dert ortağı gibidir. Lefkoşalı Erdoğan Saraçoğlu da sevgilisinin özlem dolu bakışlarını gömdüğü Beşparmak'ın doruklarına yüreği avuçlarında gelmektedir:

*Özlem dolu bakışların
Sensiz yalnızlığında
Tuttum bakışlarını
Beşparmak doruklarına gömdüm
Sarhoş bir adam
Mutsuz dudaklarında şarkısı
Ağlıyordu
... "O yâr kıymetimi bilmedi benim"
kara kaşlım
tatlı esmer güzelim
beşparmak doruklarına değin
sana geliyorum
yüreğim avuçlarımda
(Fedai, 393)*

Beşparmak bazen sitemlerden de payını alır. Larnakalı Ali Zeki kendi çaresizliğini, uçup giden umutlarını onun dahi durduramayacağını anlatırken, bir yerde Beşparmak'ın umut kaynağı olduğunu, umutların hamisi olduğunu da işaret etmektedir:

*Kıbrıs...acılarımızı örtemez dört kanatlı Akdeniz,
Kıbrıs... uçup giden umutlarımızı durduramaz Beşparmak'ların
(Fedai, 442)*

Dağlar bazen sevgiliye ulaşmayı engelleyen aradaki engeller olarak şiirimizde yerini almışlardır. Dağların engel olarak gösterildiği pek çok türküyü Anadolu'da görmek mümkündür. Biri Anadolulu, diğeri Kıbrıslı iki gencin ayrılığını anlatan şu Kıbrıs türküsünde de dağlar engel olarak gösterilmiştir:

*Şu Beşparmak kaldırmalı yar aradan
Bir kuş olup süzülmeli sarı saçlı ovalardan yar
Aramızda iki engel Beşparmak'la Toroslar var yar
Beşparmak'la Toroslar var yar*

Adanın en güneyinden, Baf Dillirga'dan olan Süleyman Uluçamgil, iki dağdan, Beşparmak ile Karlıdağ'dan getirdiği iki su ile toprağın kuruluşunu giderme ve Mesarya ovasının susuzluktan çektiği acıyı dindirme düşlerini kurmaktadır.

*İki dağlardan iki su, düşümüz buydu
Karlıdağ'dan, Beşparmak'tan iki su
Yıkardık koyunlarımızı
Ak pak olurlardı
Görkemli bir gize bürünürdü
Toprağın kuruluşu
(Uluçamgil, 165)*

Toprak ile öyle bir bütünleşme içindedir ki Süleyman Uluçamgil, kendi hasretini, acısını sanki onun hasreti, onun acısı gibi göstermekte hiçbir beis görmez. Çektiği sıkıntılarına Meserya Ovası dert ortağıdır. Torosların devamı olan Beşparmak Dağının çektiği ayrılık acısı, Kıbrıs Türkünün Anadolu Türkünden ayrı kalma acısından hiç de farklı değildir. Dağ, taş dile gelmiştir, hâl diliyle bir şeyler söylemektedir. Zira dilimizle, gönlümüzle işlenmiştir:

*Tüm sıcaklığı ile
Arı bir sevinçle mırıldandığımız
Acının sevincin kestiremediği özdeyişlerle
Çektiğimiz sömürgeci kahrına ortak Mesarya
Çektiğince acının Türkiye'sizliğini
Beşparmak dağlarının çektiğince
Denizsiz toprak
Çoban bakışlarımın yadırgamadığı toprak
Deniz kokulu boz toprak
Mutlu araştırmalarında çocukluğumun yine
Taş etsen ağaç bitkili nemli toprağı
Adsız değildir işlenmiştir dilimizle
(Uluçamgil,79)*

Sonuç

Beşparmak; adı, efsanesi ve edebiyata yansımaları açısından baktığımızda, Kıbrıs için önemli bir semboldür. Beşparmak adı tamamen Türkçe kurallara göre üretilmiş bir addır. Bu ad, sadece Kıbrıs'a has olmayıp, Orta Asya'dan Kafkaslara, Kafkaslardan Anadolu'ya, Anadolu'dan da Kıbrıs'a bir çok yerde bulunmaktadır. Bu coğrafi güzergah kelimenin nereden getirildiğini de göstermesi açısından önemlidir. Rusça'daki "Pyatigorsk" örneğinde olduğu gibi beşparmak adı, bazen başka dillere de kopyalanmıştır.

Beş parmağa benzerliği dolayısıyla verilen bu isme bir anlam, bir ruh kazandırılmak için söylenen efsaneye baktığımızda da, genel itibarıyla Türk kültüründe dağa, tepeye dönme motifine uygunluk görülmektedir. Dağa, tepeye dönme motifi de, yine sadece Kıbrıs'a veya Anadolu'ya has bir motif olmayıp, bu motifle gerek Kafkasya'da, gerekse Türkistan bölgesinde yaygın olarak karşılaşılmaktadır.

Beşparmak Dağına sitemin yer aldığı, onu bir engel gibi gören dizelerin de bulunmasına rağmen, genel olarak Kıbrıs Türk şiirinde Beşparmak umudu, özlemi, güzelliği, güveni, sırdaşlığı, zaferi anlatan bir sembol olarak kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

Ergun, Metin, Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi, C.I, TDK Yayınları, Ankara 1997.

Fedai, Harid, "Kıbrıs Türk Edebiyatı", Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, C. 9, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.

Gülensoy, Tuncer, Türkçe Yer Adları Kılavuzu, TDK Yayınları, Ankara 1995.

Özatenc, İsmail Ertunç, Kıbrıs Coğrafyası, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öztürk, Rıdvan, "Kıbrıs Ağzında Dönüşlülük", Manas Üniversitesi Koomduk İlimder Jurnalı/ Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sa. 1, Bişgek 2001, s. 103-109.

Süyün, Azim, Säylänmä: Şerlär, Dâstân, Taşkent 1997

Türkay, Osman, Seçme Şiirler, Ankara 1990.

Türkay 2000, “Osman Türkay”, Güzel Yazılar Şiirler, Ankara 2000.

Uluçamgil, Süleyman (Haz. Orbay Deliceirmek), Bütün Eserleri, Lefkoşa 1989.

Yılmaz, Z., Okumuş, R., Kıbrıs Türk Şiiri, İstanbul 1992.

Yorgancıoğlu, Oğuz, Kıbrıs Folkloru, Lefkoşa 1995

Yurtsever, Erk, Asyadaki Türk Coğrafi Adları Derlemesi-Tamga, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.